

Neke praktične napomene vezane za postupak priznavanja i izvršavanja stranih sudskih i arbitražnih odluka u BiH

Test na isključivu međunarodnu nadležnost domaćih organa

Priznanje strane sudske odluke u Bosni i Hercegovini

Razlozi međunarodne saradnje podrazumijevaju da se uz ispunjenje određenih uslova priznaju dejstva stranih sudskih odluka. Pri ocjeni uslova za priznanje strane sudske odluke sud u Bosni i Hercegovini po službenoj dužnosti prije svega vodi računa o postojanju međunarodne nadležnosti suda koji je donio odluku.

Preispitujući da li je pravosuđe strane zemlje koje je donijelo odluku imalo pravo i dužnost da postupa u određenoj stvari sud Bosne i Hercegovine ne može na direktan način da utiče na nadležnost stranog pravosuđa i vođenje postupka pred stranim sudovima, jer samo strana država može da donosi pravila o međunarodnoj nadležnosti svojih sudova i drugih organa.

Ipak, u postupku odlučivanja o priznanju strane sudske odluke nadležni sud Bosne i Hercegovine preispituje da li je strano pravosuđe imalo dovoljno razloga da sudi u određenoj pravnoj stvari, koja očigledno ima vrlo značajne veze sa BiH, kao državom u kojoj se traži priznanje.

U uporednom pravu jasno je vidljivo da države vode računa o tome da je nadležnost stranog pravosuđa zasnovana na razumnim osnovima i da ne zadire u domen odnosa za koje postoji isključiva nadležnost domaćeg pravosuđa.

Ispunjenje ovog uslova se cijeni po pravu zemlje gdje se traži priznanje, a pravila od kojih se polazi su tzv. pravila indirektna (priznata) međunarodne sudske nadležnosti. Ako bi se pravilo o indirektnoj međunarodnoj nadležnosti postavilo u formi pitanja, to bi pitanje moralo glasiti otprilike ovako:

da li bi sudovi zemlje donošenja odluke bili nadležni kada bi se propisi o nadležnosti države priznanja primijenili u državi donošenja odluke.

Odgovor bi, naravno, zavisio od rješenja za koje se opredijeli nacionalno zakonodavstvo zemlje gdje se pitanje postavlja. Prema nastrožijoj uporednopravnoj varijanti, strani sud ne bi mogao biti nadležan ukoliko je za određenu vrstu spora predviđen bilo koji vid međunarodne nadležnosti domaćeg suda. To bi značilo da svako pravilo o međunarodnoj nadležnosti domaćeg pravosuđa predstavlja istovremeno i pravilo o isključivoj međunarodnoj nadležnosti. Ovakvo postupanje bi bilo u suprotnosti sa osnovnim principima na kojima počiva međunarodno privatno pravo i nema uporišta u savremenoj teoriji i praksi. Druga varijanta izjednačava pravila o direktnoj i indirektnoj međunarodnoj nadležnosti. Drugim riječima, govorimo o načelu bilateralizacije, a karakterističan primjer je njemačko pravo. Prema ovoj varijanti, priznaće se nadležnost stranog suda u onim slučajevima ukoliko je zasnovana na okolnostima na kojima se može zasnovati i nadležnost domaćeg suda za istu vrstu spora. Tu se misli na opće prihvaćene osnove zasnivanja nadležnosti, a cilj je omogućavanje odbijanja priznanja stranih odluka koje su

donijete na osnovu pravila o prekomjernoj („ekscesnoj“) nadležnosti stranog suda.

Rješenje koje u najvećoj mjeri pogoduje priznanju i izvršavanju stranih sudskih odluka je ono koje priznaje nadležnost stranog suda u svakom slučaju, sem onda kada postoji isključiva međunarodna nadležnost domaćeg pravosuđa. Prihvatanjem ovog rješenja priznaje se međunarodna nadležnost sudova zemlje donošenja odluke sem u situacijama kada bi se predmet o kojem je strani sud odlučio, mogao podvrgnuti isključivoj nadležnosti domaćeg pravosuđa..

Svojstvo strane sudske odluke imaju: presuda stranog suda, rješenje, nagodba sklopljena pred stranim sudom, odluka arbitraže koja se po međunarodnom pravu smatra stranom odlukom i nagodba zaključena pred stranom arbitražnom za koju je mjerodavno procesno pravo zemlje sa kojom je BiH zaključila bilateralnu konvenciju koja predviđa uzajamno priznanje i izvršenje nagodbi sklopljenih pred arbitražnom.

Stranom sudskom odlukom može biti smatrana i odluka drugog organa koja je u državi donošenja izjednačena sa sudskom odlukom pod uslovom da su takvom odlukom uređeni statusni, porodični, imovinski ili drugi privatnopravno-pravni odnosi sa međunarodnim elementom.

Pokretanje postupka priznavanja strane sudske presude u Bosni i Hercegovini:

Postupak priznavanja stranih sudskih odluka, (kao i stranih arbitražnih odluka), pokreće se prijedlogom (zahtjevom) ovlaštenog lica odnosno njegovog pravnog zastupnika.. Zakon o rješavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja u određenim odnosima (ZMPP) izričito predviđa da je priznavanje strane sudske odluke u statusnim stvarima ovlašten tražiti svako ko ima pravni interes, dakle i osobe koje same nisu bile stranke u postupku u kojem je strana odluka donesena.

Najčešći slučajevi priznanja stranih sudskih odluka u praksi se odnose na porodične odnose (odluke u bračnim sporovima, sporovima o zakonskom izdržavanju, sporovima radi utvrđivanja ili osporavanja očinstva i materinstva). Česti su takođe postupci priznavanja (i izvršavanja) stranih odluka u privrednim (trgovačkim) sporovima, sporovima o isplati novčanih iznosa nastalih iz ugovornih obaveza između domaćih i stranih pravnih lica, nasljeđivanja, ali naravno i na sve druge vrste privatnopravnih odnosa.

Za priznavanje stranih sudskih i stranih arbitražnih presuda stvarno su nadležni viši (drugostepeni) sudovi. Nadležnost Kantonalnog suda / Okružnog suda u Bosni i Hercegovini da odlučuje o priznanju odluka stranih sudova, stranih trgovačkih sudova i stranih arbitraža određena je Zakonom o sudovima u entitetima BiH.

Za priznavanje i izvršenje stranih sudskih odluka i stranih arbitražnih odluka mjesno je nadležan sud na čijem

području je moguće provesti postupak izvršenja.

Postupak priznavanja se provodi po odredbama entitetskog zakona o vanparničnom postupku, uz shodnu primjenu odredbi zakona o parničnom postupku, ako posebnim zakonom nije drugačije određeno. Naravno, u pogledu (ne)ispunjenja propisanih pretpostavki za priznanje relevantan je jedino Zakon o rješavanju sukoba Zakona sa propisima drugih zemalja u određenim odnosima (ZMPP).

U kojem slučajevima se neće izvršiti priznanje strane sudske odluke u Bosni i Hercegovini ?:

Nadležni Kantonalni sud / Okružni sud odbiće priznavanje strane sudske odluke, odnosno strane arbitražne odluke u slijedećim slučajevima:

Ako presuda čije se priznanje traži nije postala pravosnažna u zemlji porijekla. Zato uz zahtjev za priznavanje treba da je priložen dokaz o njenoj pravosnažnosti u toj zemlji.

Ako se povodom prigovora lica protiv koga je ta odluka donesena utvrdi da to lice nije moglo učestvovati u postupku zbog nepravilnosti u postupku (zbog toga što mu poziv, tužba ili rješenje kojim je započet postupak nije bilo lično dostavljeno, odnosno što uopšte nije ni pokušano lično dostavljanje, osim ako se to lice na bilo koji način upustilo u raspravljanje o glavnoj stvari u prvostepenom postupku),

Ako bi dejstva te strane odluke bila očigledno protivna ustavom i zakonom utvrđenim osnovama društvenog

uređenja, osnovnim pravnim postulatima i načelima utvrđenim važećim međunarodnim instrumentima o zaštiti temeljnih ljudskih prava i sloboda, te društvenim načelima utemeljenim na moralu i etici.

Ako je strani sud odlučio u predmetu u kojem postoje činjenične pretpostavke za isključivu međunarodnu nadležnost suda ili drugog organa Bosne i Hercegovine, sem ako tuženi traži priznavanje strane sudske odluke u bračnom sporu ili ako to traži tužilac a tuženi se ne protivi, isključiva nadležnost suda Bosne i Hercegovine nije smetnja za priznanje te odluke,

Ako se dokaže da ne postoji uzajamnost. Postojanje uzajamnosti u pogledu priznavanja sudskih odluka između zemlje porijekla odluke i domaće države (u kojoj se odluka treba priznati) pretpostavlja se, dok se suprotno ne dokaže, a u slučaju sumnje u postojanje te uzajamnosti, objašnjenje daje organ uprave nadležan za pravosuđe. Dovoljno je da se dokaže postojanje faktičkog reciprociteta.

Sem toga, nepostojanje uzajamnosti nije smetnja za priznanje strane sudske odluke donesene u bračnom sporu ili u sporu radi utvrđivanja i osporavanja očinstva ili materinstva.

Uz to, bez obzira na vrstu predmeta, uzajamnost nije uslov za priznavanje strane presude, ako njeno priznanje ili izvršenje traži državljanin Bosne i Hercegovine.

Ako je u istoj stvari sud ili drugi organ Bosne i Hercegovine donio pravosnažnu odluku (*res judicata*) ili ako je u Bosni i Hercegovini ranije priznata neka druga strana sudska odluka koja je donesena u istoj pravnoj stvari i među istim

strankama. Dokaz o tome je ranije pravosnažno rješenje o priznanju strane sudske odluke, i taj dokaz sudu koji vodi postupak po zahtjevu za priznanje treba da predoči protivnik predlagača.

Ako sud ima saznanje o tome da je u toku parnica pred domaćim sudom o istom predmetu o kojem je odlučeno stranom sudskom odlukom, po službenoj će dužnosti zastati sa postupkom priznavanja do okončanja parnice pred domaćim sudom. Ako se ta parnica okonča bez donošenja presude, strana će se presuda priznati, ukoliko nema drugih gore navedenih smetnji. U suprotnom, donese li se pravosnažna presuda pred domaćim sudom, rješenjem će se odbiti priznanje strane sudske odluke.

U slučajevima da je po podnijetom prijedlogu za priznavanje strane sudske odluke boravište protivnika predlagača nepoznato, a nema punomoćnika (što je u praksi često kod priznavanja stranih sudskih odluka o razvodu braka), primjenjuju se odredbe Zakona o parničnom postupku o postavljanju privremenog zastupnika. Troškove ovog postupka prethodno treba da predujmi predlagač zahtjeva za priznanje strane sudske odluke.

Protiv rješenja o (ne)priznavanju odnosno o odbijanju izvršenja strane odluke, stranke mogu izjaviti žalbu u roku od petnaest dana od dana dostavljanja rješenja, a o njoj odlučuje Vrhovni sud Federacije BiH / Vrhovni sud Republike Srpske.

Po donijetoj odluci bilo bi dopušteno i vođenje postupka za povraćaj u pređašnje stanje, kao i ponavljanje postupka.)

Treba imati u vidu, da državljanstvo podnosioca zahtjeva za priznanje strane odluke ima uticaja na režim priznavanja onda kada se radi o odlukama koje utiču na lični status, što je precizno uređeno odredbama članova 93., 94. i 95. ZMPP.

Izvršenje odluke stranog suda:

Izvršenje strane sudske odluke u BiH može se odrediti i sprovesti ako ta sudska odluka ispunjava uslove propisane članovima 96 do 101 Zakona o rješavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja u određenim odnosima, koji se primjenjuju dok se ne donesu novi zakoni u ovoj oblasti. Iz samog smisla člana 101, stav 5 navedenog Zakona proizilazi da je izvršni sud ovlašten raspraviti kao prethodno pitanje da li odluka stranog suda ispunjava uslove da bi mogla poslužiti kao izvršna isprava i kad nema odluke o njenom priznanju u BiH. U ovakvom slučaju odluka izvršnog suda u BiH proizvodi pravne posljedice samo u konkretnom izvršnom postupku u kojem je na osnovu te odluke i doneseno rješenje o izvršenju.

Primjer izreke (dispozitiva) rješenja o priznanju strane sudske odluke o razvodu braka koje je donio sud u BiH:

"Priznaje se odluka stranog suda – odluka o razvodu braka Jefferson Sud, Odjel za porodice USA br 10 CI 5008258 od 24.02.2011.godine prema kojem je razveden brak između tužitelja H.S i tužene D.S. koji je bio zaključen 02.12.1995.g.

kao i odluka Jefferson sud, Odjel za porodice br. 10 CI 5008258 od 24.02.2011.g o povjeravanju troje djece ocu H.S. uz obavezu majke D.S. na izdržavanje djece u mjesečnom iznosu od 349,05 US \$ počevši od 11.oktobra.2011.godine, pa se ove odluke izjednačavaju sa odlukama suda u Bosni i Hercegovini i proizvode pravo dejstvo u Bosni i Hercegovini."